פרי עמלנו

פנינים והארות בפרשת השבוע • עלון מספר 623 • וישלח

פתח תקווה
ממושבה למטרופולין
PETACH TIKVA
היחידה לתרבות חרדית
מינהל חברה וקהילה

מאוצרות הפרשה

עם לבן גרתי ואחר עד עתה, ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעינך (לב, ה-ו)

לכאורה לא מובן, הרי עשו כועס עליו על הברכות שלקח ממנו וכאן מספר לו על כל ההצלחות שלו (עי' רש"י) הרי ודאי שיכעיס אותו יותר. אלא שיעקב נתן לעשו שיחה, תדע שמה שנגזר לאדם זה הוא מקבל, ואין אדם יכול לשנות כלום ממה שנגזר שהרי "הגזירה אמת והחריצות שקר", לדוגמא: אני נזהרתי עם לבן שלא ירמה אותי ודברתי ברחל בתך הקטנה, עם כל זאת כיון שנגזר בשמים שאקח את לאה, הצליח לרמות אותי, ומאידך לבן ניסה לנשל אותי מכל, ובכל זאת "ויצל אלוקים את מקנה אביכם ויתן לי" (לא,ט) ממילא אין לך מה לכעוס עלי, שלא שייך לקחת כלום מהשני, אלא מה שנגזר לכל אדם זה הוא מקבל ותו לא.

מסופר שאחד בא לפני הגר"ח והשתבח בחכמתו, שפעם פרצה שריפה בשכונתו והיה לו שם מחסן גדול עם סחורה, וכאשר השריפה התקרבה למחסן הציעו לו רבע מחיר תמורתה ולא הסכים, וברגע האחרון נעצרה השריפה ונשאר עם כל כספו. ענה לו רבי חיים: אתה טיפש גדול, שהרי מצד השכל הישר היית צריך למכור ברבע מחיר, אלא הקב"ה רצה להראות שגם טיפש גדול כמוך, אם נגזר עליו שישאר לו כל כספו-ישאר לו. (שמחת חיים)

כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות (לב,יא) מרן ה'בית ישראל' מגור זי"ע הקשה: מדוע אמר יעקב אבינו "את הירדן **הזה**", כאילו הוא מראה באצבע על נהר שנמצא ממש ממולו, והרי באותה שעה הוא כלל לא עמד ליד הירדן?

ותירץ יסוד לדורות: על האדם לזכור תמיד, גם בתוקף הצלחתו, את הימים שבהם לא היה לו מאומה. יעקב חזר כעת עשיר עם שני מחנות, אך זיכרון הימים שבהם חצה את הנהר רק עם 'מקלו' היה כה חי ומוחשי עבורו, עד שהרגיש שהוא רואה את הירדן ממש עכשיו מול עיניו – "הירדן **הזה**"! (תורה שבכתב)

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר (לב כה)

כתב רש"י שכח פכים קטנים וחזר עליהם. ובדעת זקנים כתב דיש סמך לדבר ממה שכתוב לבדו ויש לקרוא לכדו דהיינו שהוא חזר על הכדים ששכח. ובחז"ל איתא שצדיקים ממונם חביב עליהם מגופם עי' סוטה דף י"ב ע"א. וצריך להבין מהו החביבות המיוחדת שצדיקים מחבבים את ממונם. ושמעתי מראש ישיבת פוניבז' מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א בשם מרן המשגיח רבי ירוחם ממיר זצ"ל שביאר על דרך משל אם אדם יקבל עט ממרן החפץ חיים זצוק"ל הרי הוא ישמור על העט מכל משמר ויניחו במקום חשוב כפי ערכו, ואע"פ ששווי הממוני של העט אינו אלא כמה פרוטות, מ"מ כיון שזה ניתן לו מהחפץ חיים בעצמו הוא ישמור על העט כלבבו, ואצל הצדיקים שמרגישים איך כל פרוטה ופרוטה שיש להם הכל זה נתינה מיוחדת מהקב"ה, א"כ יש להם חביבות מיוחדת לממונם כיון שיודעים שזה נתינה ישירה מהקב"ה בכבודו ובעצמו, ומלבד מה שיש ללמוד מכאן לא לזלזל בממון וכל ממון שיש אצל האדם זה נתינה מיוחדת מהקב"ה כדי שיעשה בממונו דברים טובים ושנצרכים.

יש נקודה נוספת שיש להתעורר כאן שממון שלא נמצא אצל האדם זה סימן שזה לא צריך להיות אצלו ויש להתחזק מאוד להתרחק מכל נדנוד של גזל וכדו'. (הגרי"א דינר)

כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל (לב, כח)

מפרש רש"י: עם אנשים, עשו ולבן. לכאורה הדברים תמוהים, בשלמא במלחמה של יעקב עם לבן יצא יעקב בנצחון, אבל עם עשו, הלזה יקרא נצחון, והלא נאלץ יעקב להשתחוות לו כמה פעמים, ולשלוח לו עדרים עדרים של מתנות בשביל שיתרצה לו, וכפף עצמו עד לקרקע בשבילו.

אלא רואים מכאן יסוד גדול בהנהגת האדם, שנצחון אין פירושו דוקא מי שנלחם עם יריבו והכניעו, אלא השגת המטרה זהו הנצחון. ואם כדי להגיע לזה צריך הכנעה ומתנות, עושים גם את זה, וזהו הנצחון הגדול, מטרתו היחידה של יעקב היתה לעבוד את השי"ת, ולהעמיד שבטי י-ה וכלל ישראל, וכשעבר את המכשול בדרך הכניעה וההשפלה, גם לזה יקרא נצחון. (הרב ברוך גריינמן שליט"א בס' והאיש משה)

ויעקב נסע סוכתה ויבן לו בית וגו'. ויבא יעקב שלם עיר שכם וגו' ויצב שם מזבח (לג, יז-כ)

מה הטעם שבסוכות יעקב לא בנה מזבח לה' ורק בשכם בנה? וי"ל, אומר המשך חכמה, כיון שבסוכות עדיין לא נרפא מצליעתו, והיה בעל מום ופסול להקריב בבמה (זבחים טו:) ולכן בנה בסוכות רק בית, אבל בשכם שהגיע שלם ואומר רש"י שלם בגופו שנרפא מצליעתו, שם בנה מזבח והקריב קרבנות.

ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה (לד, יג)

שואל המגיד מדובנא, היכן הדרך ארץ, שהבנים ידברו בפני אביהם. אומר המגיד מדובנא, אמת שזה החינוך הטוב ביותר שהאבא ילך ראשון ואחריו הבנים, אבל לפעמים כבוד הוא לאב שבניו ילכו הראשונים. אבל מתי? כשצריכים להתבוסס בבוץ, בתוך הלכלוך, אז נכון שהבנים ילכו תחילה, ויכבשו דרך לאביהם. ולכן כאן, כיון שמה שרצו בני יעקב להציע לשכם ולחמור, שימולו היה "במרמה", לכן היה זה לכבוד אביהם שידברו הבנים תחילה. וזהו שכתוב "ויענו בני יעקב במרמה" – לפי שהיו אלה דברי מרמה, לכן ענו הם. (מדשן ביתך)

ויהרגו כל זכר ואת חמור ושכם בנו הרגו לפי חרב (לד, כו)

יש להקשות הא עיקר החטא נעשה ע"י שכם וחמור, וא"כ מה הטעם הרגו קודם את כל העיר ורק אח"כ את שכם וחמור. וי"ל ע"פ הרמב"ם מלכים פ"ט הי"ד שכתב שם בטעם שהרגו את כל בני העיר, כי חטאם היה משום שבני נח מצווים על הדינים והיה על בני העיר לדון את שכם וחמור ע"ז שגזלו את דינה, ומזה שלא עשו את זה נתחייבו מיתה, ע"כ דברי הרמב"ם, וא"כ י"ל, אומר רבי ברוך דב פוברסקי בספרו בד קודש, שכיון שכל חיובם הוא על זה שהם לא דנו, אז הם חייבים רק כל עוד הם יכולים לדון ולא דנים, ואם יהרגו את שכם וחמור לפני כל העיר, אזי הם לא יוכלו לדון, וממילא יפטרו ממיתה. לכן הרגו קודם את כל העיר ורק אח"כ את שכם וחמור.

ללמדך

העולם הזה – בבחינת 'סוכות'

וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכֹּת עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֻכּוֹת (ל"ג, י"ז) לכאורה עלינו להבין: מאחר ויעקב בנה לעצמו **בית**, בעוד את הסוכות עשה עבור **המקנה** – מדוע הוא קרא את שם המקום על שם **הסוכות** שהכין עבור מקנהו, ולא על שם **הבית** שהכין לעצמו?

את התשובה, נבין על פי המעשה הבא: אל ביתו של ה'חפץ חיים' זי"ע, נכנס ביום מן הימים יהודי וביקש את ברכתו של הצדיק להצלחה בפרנסתו. לפליאתו, במקום ברכה – פנה אליו הצדיק ובירר: "האם יש לך בית?". "בודאי!" השיב היהודי, אשר לא הבין לאן חותר רבן של ישראל, אולם ה'חפץ חיים' מיהר להבהיר: "לא! אין לך בית! הבית אינו שלך!"... "הבית אינו שלי? מדוע אומר כך הרבי? הלא קניתי את הבית במיטב כספי, כסף אותו הרווחתי ביושר!" ניסה היהודי להתווכח, אולם ה'חפץ חיים' עמד על דעתו: "לא! הבית אינו שלך!" הוא חזר ואמר. "אינני מבין את כוונתו של הרבי! הלא הבית ביתי הוא, והדבר כלל אינו מוטל בספק!" המשיך היהודי לטעון, ואילו הצדיק נענה והסביר את כוונתו, וכך אמר: "הבית הזה, עליו אתה מדבר, אינו ביתך שלך... הוא הרי לא ישאר שלך לנצח! אתה בסך הכל מתגורר בו, כל עוד הנך בעולם הזה! הבית האמיתי שלך, הבית הקבוע, נמצא בעולם הבא: שם הוא הבית בו תתגורר לנצח, ואותו תוכל לבנות רק באמצעות מצוות ומעשים טובים!" סיים ה'חפץ חיים', ופטר את היהודי לשלום. לא חלפו אלא שנים ספורות, ואותו יהודי הבין היטב את כוונתו של הצדיק... היה זה כאשר פרצה השואה האיומה, אז גורש יהודי זה מביתו עם שאר תושבי עירו, ולא זו בלבד – אלא שהוא נשלח עם רבים מיהודי עירו לחפור לעצמו קבר ביער הסמוך לעיר, כאשר אך בניסי ניסים עלה בידו להנצל בחיים ולשרוד את שנות המלחמה.

או אז, צפו ועלו בזכרונו דבריו של הסבא קדישא, מרן ה'חפץ חיים'... הוא נוכח לדעת, כי אכן, ביתו האמיתי – לא היה בית האבנים שקנה במעותיו, שהרי בית זה ניטל ממנו באבחת רגע... הוא הבין, כי הבית האמיתי שלו – נמצא בעולם הבא, ואת שארית חייו הקדיש למעשי צדקה וחסד!

ואכן, אף על הגאון הצדיק רבי יוסף עדס, אשר כיהן כר"מ בישיבת פורת יוסף במשך כארבעים שנה, מסופר כי במשך כל ימיו התגורר בדירה אותה קנה ב'דמי מפתח', תוך שהוא מסרב בנחישות לרכוש לעצמו דירה שתהיה קניינו הגמור... הוא בשום אופן לא רצה כל קנין קבוע בעולם הזה, שכן הוא זכר היטב כי העולם הזה – ארעי כולו, ולפיכך, קניינים אמיתיים ניתן לקנות רק בעולם הנצחי!

הרי לנו כי יהודי מאמין, המכיר בכך שהעולם הזה אינו אלא פרוזדור בפני העולם הבא – מבין כי ביתו האמיתי הינו רק בעולם הבא, בעוד הבית שהוא בונה בעולם הזה – הינו ארעי בלבד!

את העובדה הזו, ביקש יעקב להזכיר לעצמו תדיר, ועל כן, אף שבנה לעצמו **בית** בו התגורר במשך שמונה עשר חודשים - הוא קרא את שמו של המקום 'סוכות', להדגיש כי גם הבית שבנה - אינו נחשב בעיניו יותר מאשר 'סוכות' – כלומר: דירת עראי בעלמא...

וניתן להטעים ולהוסיף, כי זו הסיבה לכך שהתורה מספרת מעשה זה מיד לאחר שהיא מספרת כי יעקב שב על עקבותיו בכדי ליטול פכים קטנים שהותיר מאחוריו. שכן הנה, יש המבארים, כי כלפי יעקב היתה תביעה מסויימת, כפי דרגתו, על כך שחזר לאחוריו בכדי ליטול את אותם פכים קטנים – ובכך ייחס משמעות רבה מדאי לעניני העולם הזה (ראה כלי יקר).

מעתה יתכן, כי בכדי לתקן את אותו שמץ של פגם שהיה במעשה זה, שהורה על משקל מסויים וחשיבות כלשהי שהעניק יעקב כביכול לעניני העולם – מיהר יעקב לקרוא את המקום בו התיישב בשם 'סוכות', בכדי להורות כי תיקן את אותו פגם דק מן הדק, ומעתה שוב אין העולם הזה נחשב בעיניו למאומה – אלא לעראי בלבד, פרוזדור בפני העולם הבא...

ואכן, מיד לאחר שמספרת התורה על קריאת שם המקום 'סוכות' – היא ממשיכה: "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן", שכן כאשר תיקן יעקב אבינו את אותה פגימה דקה – הוא שב לשלמותו המוחלטת, עד שניתן היה לומר עליו: 'ויבא יעקב שלם'!

('ללמדך' מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

אותיות עלון נדבקו על מצחו, האם רשאי למוחקן בשבת

שאלה: מעשה ביהודי, שבליל שבת לאחר סעודת שבת, קרא עלון תורני, ומכיון שהיה עייף מאוד, נרדם תוך כדי הקריאה על גבי השולחן, כשהעלון מונח מתחת למצחו. לאחר כשעה התעורר, והלך לבית המדרש, והנה הוא מבחין באנשים שמתבוננים בו בתימהון, כאילו יש אצלו משהו מוזר. כעבור זמן מה, ניגש אליו מאן דהוא והעיר שיש על גבי המצח שלו אותיות הפוכות, היה זה המאמר בעלון, שנרשם על גבי מצחו מחמת לחות זיעתו. והתעוררה השאלה: האם רשאי לשטוף בשבת את מצחו כדי להוריד את הרושם של העלון?

תשובה: שאלה זו נשאלה למרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והשיב שאין למחוק את הכתב שעל גבי המצח. ונראה שזה על פי דברי החיי אדם (כלל מ ס"ח) שכתב: "מי שנתפחמו ידיו בשבת, משחרות הקדרה וכדומה, נראה לי שמותר ליטול ידיו, ובלבד שלא ינגבם דהוי כמוחק, רק ימתין עד שיתנגבו ממילא". וביאר בנשמת אדם (סק"ב) שכמו שהכותב על בשרו בכל דבר שהוא רושם חייב, וגם כשרושם בפחם שחור, הוא הדין אם היה מוחקו, על מנת לכתוב שתי אותיות חייב, ואם מוחקו שלא על מנת לכתוב שתי אותיות, על כל פנים יש בזה איסור דרבנן. אבל ליטול ידיו מותר, דלא הוה פסיק רישא [כלומר אין הכרח שמחמת נטילת הידים הרושם שבידיו ימחק], אבל הניגוב אסור, משום שהוא פסיק רישא, שאסור אפילו באיסור דרבנן, עכ"ד. וה"ה בעניננו.

ונראה שבכל זאת יהיה ניתן למחוק את האותיות על ידי נכרי, משום שמדובר באיסור דרבנן, ובמקום כבוד הבריות התירו, וכמו שכתב במשנ"ב (סימן שב ס"ק לו) שאע"פ שכתב השו"ע (שם) שטיט שעל בגדו אם הוא יבש אסור לשפשפו משום דהוי טוחן, מכל מקום על ידי אינו יהודי מותר, משום דהוי מלאכה שאין צריך לגופה, ומשום כבוד הבריות שלא לילך בבגדים מלוכלכים שרי, דהוי שבות דשבות, יעו"ש. וה"ה בעניננו.

ויש לציין, כי אין חשש של מחיקת דברי תורה במחיקת האותיות ההפוכות, מפני שהן לא ניתנות לקריאה, ואין להן שם של אותיות, וכמו שכתב במהרש"ם (ח"ג סימן לט), ויעוין במה שהארכנו בדבריו בחשוקי חמד עמ"ס ב"מ (דף צ ע"א), ובכף החיים (סימן קנד ס"ק לח).

(הגר"י זילברשטיין שליט"א, חשוקי חמד זרעים)

מזל טוב

<u>מרכז העיר:</u> משפחת שטיינברג להכנס הבן לעול תורה ומצוות משפחת שטיינר להולת הבן משפחת לוריא להולדת הבת
משפחות שוטלנד-פוקס להולדת הבת הנכדה משפחות אלסטר-גינסברגר להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות
משפחת גילברט להכנס הבן לעול תורה ומצוות משפחת צוריאל להכנס הבן לעול תורה ומצוות משפחות לוינשטיין-דינר לאירוסי הבן הנכד
משפחות קנר-קפלן להולדת הבן הנכד משפחות ויסנשטרן-בלומנפלד להולדת הבת-הנכדה
<u>גני הדר:</u> משפחת גולדבלט לאירוסי הבן משפחות מנס- אלפר להולדת הבן הנכד הנין משפחת פינקוס להכנס הבן לעול תורה ומצוות
משפחות שכטר להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות משפחות רפאלי-שרייבר (מרכז העיר) לנשואי הבן הנכד
משפחות בלויגרונד-רביץ (מרכז העיר) לנשואי הבן הנכד